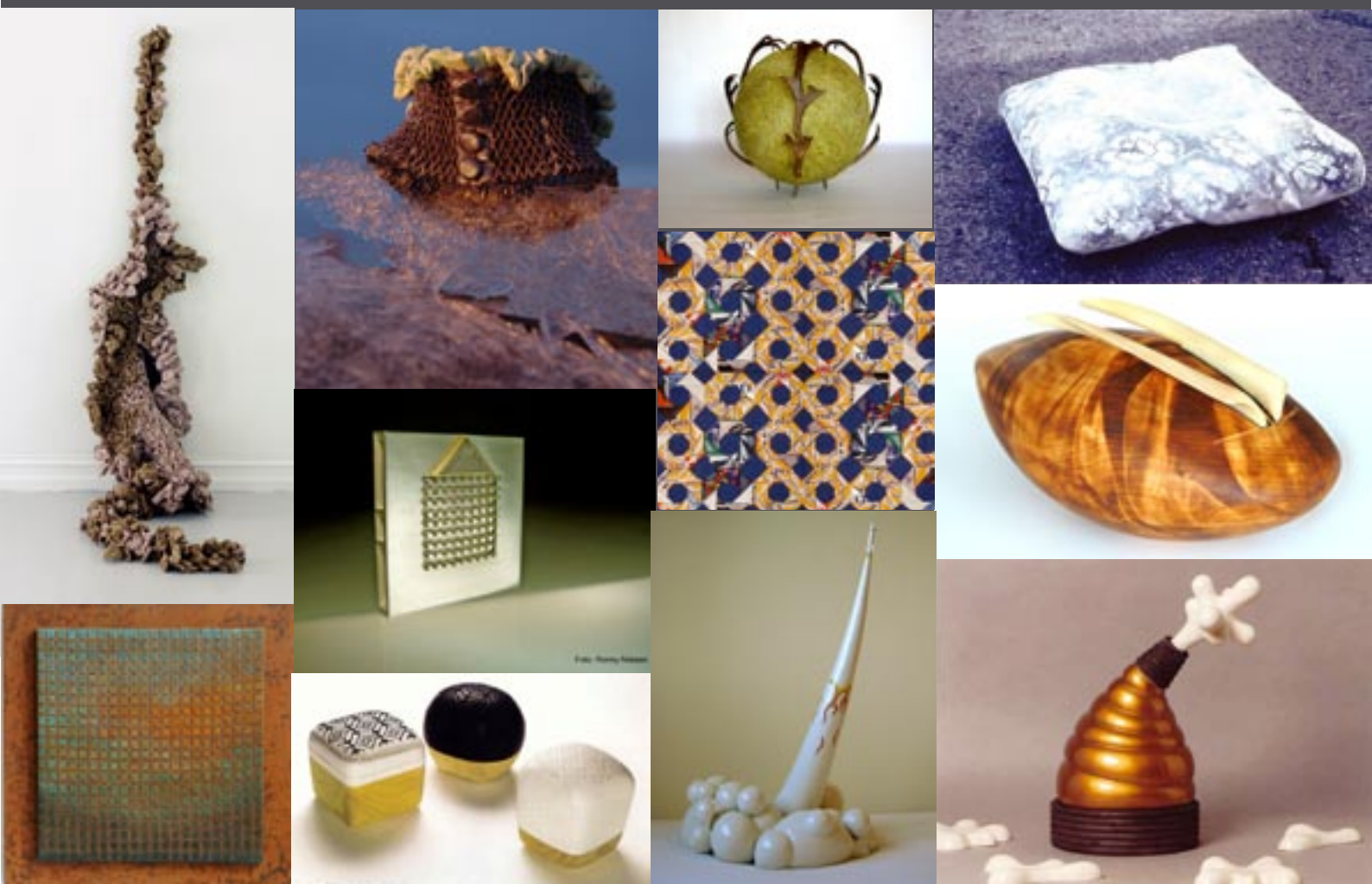


Lærerveiledning

OBJEKTER:
tradisjon og fornyelse
2005-2006

SKINN

samorganisasjonen for kunstformidling i nord-norge



Om utstillingen

Hvor går grensen mellom kunst og kunsthåndverk? For noen år siden var det enkelt å skille ut kunsthåndverket: Manuelt framstilte gjenstander av høy håndverksmessig kvalitet og med bruksfunksjon tilhørte denne kategorien.¹ I utstillingen "Objekter: tradisjon og fornyelse" kan vi møte esker i tre med broderi – vakre, håndlagede gjenstander, men fulle av paradokser. Er det faktisk esker, eller ser det bare sånn ut? Og broderi på tre ... er det i det hele tatt mulig? Praksis og begreper passer ikke lenger sammen når grensene flyttes og kategoriene endres. Objektene i utstillingen kan kalles materialbasert og/eller idébasert kunst. Som eksempelet over viser, kan de være preget av paradoks, men også av humor eller dypt alvor. De er svært ulike, akkurat som kunstnerne som skapte dem, men de har alle røtter i kunsthåndverkets lange tradisjoner, samtidig som de tydelig er barn av vår samtids ideer. De benytter og kommenterer det gamle kunsthåndverket, samtidig som bruksfunksjonen i de fleste tilfellene er borte. Intensjonene er annerledes enn før, viljen til eksperimentering er stor og uttrykkene er personlige.

Utstillingen og grunnskolens planer og fag

Når denne utstillingen sees, er L97 fortsatt gjeldende grunnskoleplan. En ny plan er like om hjørnet. I vedlegget finnes en kort presentasjon av noen elementer i høringsutkastet til planen i kunst og håndverk. Ellers er det L97 som er grunnlag for lærerveiledningen og vedlegget.

Opplive – uttrykke – reflektere

I kunst og håndverkplanen i L97 er det mange momenter på flere klassesertrinn som kan være aktuelle i tilknytning til utstillingen, men det er de overordnede prinsippene for faget som er valgt som ledetråd for undervisningsopplegget. Gjennom undervisningen skal elevene få opplevelser som skal stimulere dem til å uttrykke seg i materialer, med form og farge, og de skal få anledning til å reflektere over opplevelser og uttrykk. Opplevelse, uttrykk og refleksjon bør ikke være tre atskilte faser i opplegget. Det ideelle er at de integreres og danner helhet.

I vedlegget til denne veiledningen finnes omtale av hvordan matematikk, naturfag- og miljøfag, norsk og samfunnsfag kan trekkes inn i undervisningen før og etter utstillingen. Forslagene i lærerveiledningen er ikke tenkt til et spesielt klasse- eller hovedtrinn, men må tilpasses elevenes alder og forutsetninger.

Forberedelser med elevene

Før elevene ser utstillingen, bør de være mentalt innstilt på hva de kommer til å se. Mange lærere har erfart at elever flest ikke har fordommer mot "rar kunst". Slike fordommer er noe vi voksne har utviklet og gjerne overfører til barn. Estetisk åpenhet og vidsyn hos læreren er en forutsetning for at elevene skal kunne ha nytte av denne og andre utstillinger.

Uttrykk og refleksjon

Stikkord: transformasjon.

De eldste elevene kan få forklart og ta i bruk ordet transformasjon. For yngre elever brukes andre ord. La ikke

forarbeidet til utstillingen ta så mye tid, helst bare en time eller to, tilpasset elvenes alder og forutsetninger ellers. Under og etter utstillingen kan det gjennomføres tema- og prosjektarbeid i flere fag og av større omfang.

Læreren (eller elevene) tar med gamle plagg, hjemmelagede hvis man ønsker å vektlegge håndverket. Studer f.eks. en avlagt jakke, se på lommene, knappene, kragen, sømmene, dekoren: Hvordan er dette blitt til? Diskuter form og funksjon. La elevene beskrive materialene og teknikkene. Spør: Når denne jakken nå ikke kan brukes lenger, eller ingen vil bruke den, kan vi likevel vise fram og hedre det fine og solide håndverket vi ser? Elevene kan arbeide gruppevis med plagg, kanskje klippe dem opp, ramme inn ei lomme eller en fin dekor, sette sammen deler på andre måter, gi plagget ny mening. Lag utstilling og diskuter hva som har skjedd med plaggene. Nyttige plagg transformeres til estetiske opplevelsobjekt, som også er nyttige for oss, men på en helt annen måte. Elevene kan gjerne filosofere over kunstens "unyttige nytte". De yngste elevene opplever neppe et skille mellom praktisk og estetisk nytte. For dem kan det å "trylle" jakken om til bilder heller gi grunnlag for historier og eventyr.

Kunnskapen om materialene er del av forståelsen av natur og kultur. Leire, trær, linplanter og ullproduserende sauer finnes i naturen. Hvilke prosesser må til for at råstoffet skal bli brukbare håndverksmaterialer? Gjennom kreativt og estetisk overveid arbeid blir materialene deretter til objekter, for senere å brytes ned. Hvor gamle kan gjenstander av ulike materialer bli? Er det noen materialer som aldri brytes ned? Hva slags råstoffer til materialer kan vi finne i vårt nærmiljø? Elevgruppa kan, om det passer, samle materialer til eget bruk.

Opplevelse og refleksjon

La elevene se bilder av objekter fra utstillingen på transparent. Siden det i denne omgangen er fotografier av objektene, vil opplevelsen bli indirekte, men elevene kan gjette på hva objektene er laget av og hvordan de er blitt til. Lillian Erlandsen sine innrammede vevnader i ull og metall har likhetstrekk med elevenes arbeid med klær. Det er antakelig også et godt og fengende poeng at liknende vevnader av Lillian Erlandsen ble brukt som premier under et NM på ski.

- Hvordan er objektet på bildet laget, hvilken teknikk er brukt (er det vev, søm, broderi...)
- Hvilke materialer ser det ut til å være? Still oppfølgingsspørsmål hvis det trengs: Kan hun ha vevd med noe annet i tillegg til garn? Hva er det blanke materialet?

Vis fram et teppe med liknende mønster og binding (tavl-ebragd) om mulig. (Vurder om teppet skal vises før bildet av vevnaden.) La elevene omtale likheter og forskjeller mellom dette teppet og det på bildet.

- Hvorfor har hun brukt et mønster som gjør at vevnaden på bildet likner teppet?
- Hvorfor har hun brukt metalltråd sammen med garnet?

¹ "Kunst" er selvsagt et komplisert og omstridt begrep som ikke behandles her.

Som bakgrunn for det siste spørsmålet bør elevene vite at metallindustri var - og til en viss grad fortsatt er - næringsgrunnlag i Mo i Rana, der kunstneren bor. Vevnadene har altså røtter i to ulike tradisjoner: husflidstradisjonen med framstilling av f.eks. åklær og metallindustrien.

Lillian Erlandsen har gjennom vevnadene sine sørget for at det vokser nye skudd av disse røttene. Dette kan gi godt refleksjonsgrunnlag. I begynnelsen kan kunsthåndverk være tema for samtalen, deretter kan samtalen bli mer generell og handle om at det kanskje ikke er bruk for gamle ord og gjenstander mer, men at de finnes i fortida som grunnlag for det vi sier og gjør i vår tid.

Jørgen Moe kaller sine objekter for skulpturer. "Splatter device" heter den ene, mulig oversettelse: "Sprutedings".² Kunstneren sier at han vil settes søkelys på opplevelsen av ny teknologi, som ofte forvirrer oss i stedet for å gjøre tilværelsen bedre og enklere, som hensikten er.

Det kan være vanskelig å se av bildet hva "Splatter device" er laget av. Kanskje skal ikke svaret avsløres før elevene ser skulpturen i virkeligheten på utstillingen. På forhånd kan de likevel spekulere og foreslå svar. Materialet ser mest ut som metall eller plast på bildet, men det er leire i pølseteknikk. Keramikken er oksidert og lakkert med billakk.

Mønster, i betydningen systematisk ordnet dekor, brukes av flere av kunstnerne i utstillingen. Gjennom etnomatematikk (se vedlegget) kan elevene lære om urgamle, universelle mønsterprinsipper. Mønsterbygging er et arbeidsfelt som ligger godt til rette for elektronisk eksperimentering.

Utstillingsbesøket

Det kommer til å være kyndige omvisere på utstillingen. Elevene må være godt forberedt, men det skal være rom for at de blir overrasket når de møter objektene i virkeligheten. Det følger en demonstrasjonskasse med utstillingen der det finnes eksempler på hvordan hver kunstner har arbeidet håndverksmessig, og muligheten for å få den taktile opplevelsen av materialer og teknikker bør både elever og lærere benytte seg av mens de er på utstillingen. Elevene må være innstilt på å være i aktivitet og delta i samtaler under utstillingsbesøket, ikke bare høre om objektene og kunstnerne. Erfaringene de får gjennom praktisk arbeid på forhånd, vil gi dem stoff til fortelling og diskusjoner.

Mulige arbeidsområder under og etter utstillingsbesøket:

- **Aktualisering:** Det er viktig at elevene får fortelle om forarbeidet sitt. La dem vise fram de transformerte objektene, eller bilder, og fortelle om diskusjoner de har hatt, eventuelt de har laget.

- **Taktilitet:** Se og ta på tingene i demonstrasjonskassen. Undres, diskutere. Eksperimentere/leke med f.eks. bæreposer som finnes der, eller skaffes av utstillingsarrangøren. (Omviseren demonstrerer.)

- **Materialegenskaper:** Den taktile opplevelsen: Hvordan kjennes materialet, kan elevene finne ord for å beskrive det? Analysen av materialet: Hvordan er det bygd opp? Hvilke egenskaper har det? (F.eks. er tekstile materialer fleksible, mens tre er hardt.)

Egenskapene stiller ulike krav til redskaper og teknikker og har ulik toleranse for påvirkning som vask og støt.) Hvordan kan materialet bearbejdes?

- **Ideer:** Hva er mest virkelig for den som lager noe, ideen eller materialet? Hvordan henger det sammen med forestillinger om håndens og åndens arbeid – hva som er viktig og hvorfor? En slik samtale kan få et filosofisk preg.

- **Tradisjon og fornyelse:** Små grupper ser nærmere på et av objektene og diskuterer: Hvordan er det laget? Av hva? Hva refererer det til? (Velg ord elevene forstår!) Hva er gammelt og hva er nytt med det? Forteller objektet noe om den som har laget det, om livet, tida, arbeidsoppgavene?

- **Håndverk:** Nødvendigheten av solid håndverk i bruks-gjenstander. Gleden over å beherske håndverk.
- **Begreper:** Kunst, kunsthåndverk, husflid, industridesign – forskjeller og likheter

- **Form:** Det er lett å forstå formbegrepet når formen er i rommet og høyst håndgripelig. Mange av kunstnerne bruker rene, geometriske former, som Line Haukøy, Aslaug Juliusen og Inger Anne Nyaas. Den matematiske orden som behersker mange av objektene, kan diskuteres mot Hanne Friis' kaotiske, broderte mønstre som danner ny orden, nytt kosmos. Elevene kan bli kjent med islamsk estetikk, som er preget av matematisk orden.

- **Farge:** De fleste objektene i utstillingen har begrenset fargebruk. Det gir anledning til å ta opp med elevene hvordan fargebruk kan varieres og tilpasses hensiktene i deres eget arbeid.

- **Transformasjon:** Samme gjenstand, ny mening. Forandring av noe, men ikke alt. Hva var det, og hva er det blitt?

- **Preg, stemning, virkemidler, intensjoner:** alvor, humor, paradoks, illusjon...

- **Matematikk, naturfag- og miljøfag, norsk og samfunnsfag** – se vedlegget.

Videre arbeid etter utstillingen

Gjennom utstillingen har elevene fått mange inntrykk som kan utnyttes i mer omfattende uttrykksarbeid. Som kunstnerne kan de arbeide ut fra impulsene materialer og teknikker gir, håndverket kan vektlegges, samtidig som arbeidet skal forankres i en egen idé. Noen muligheter beskrives i vedlegget.

Gerd Abrahamsen

Høgskolelektor i kunst og håndverk
Høgskolen i Bodø
Gerd.Abrahamsen@hibo.no

² Helsepersonell, bl.a. tannleger, bruker "anti-splatter devices" som beskyttelse mot sprut.

SKINN

Postadresse: Postboks 541, 8001 Bodø - Besøksadresse: Sjøgata 20, 8006 Bodø, 4. etg.
Telefon: 75 52 73 66 - Telefaks: 75 52 71 56 - E-post: post@skinn.org - www.skinn.org